

Da offiserene ble sendt til Tyskland

I dag for nøyaktig 50 år siden ble alle norske offiserer som ennå befant seg i Norge, arrestert etter ordre fra Wehrmacht.

EVYIND GRUNDT

I over 1500 norske hjem trengte bevæpnede tyske patruljer, natten til 16. august 1943, seg inn. Det hadde gått ut ordre fra Der Wehrmachtbefehlhaber in Norwegen om at alle de norske offiserene som var blitt sluppet fri etter kapitulasjonen i 1940, skulle interneres.

Arrestasjonene hadde nok sin bakgrunn i tyskerens mistanke om at norske offiserer var aktive i motstandsbevegelsen.

Wehrmacht påsto imidlertid at offiserene hadde brutt et løfte om ikke mer å rette våpen mot tyske soldater. Et slikt løfte hadde norske offiserer aldri gitt!

Offiserene ble først samlet i tyske Ortskommandanturer rundt i landet, men ble snart transportert til Hvalsmoen utenfor Hønefoss, for å avvente transport til Tyskland. Noen hundre offiserer ble imidlertid friggitt på grunn av sykdom, høy alder eller andre forhold. På Hvalsmoen ble familiene gitt anledning til å besøke dem et par ganger, men pågangen var stor, og ikke alle fikk kontakt.

7. september 1943 ble den første puljen sendt med tog til Oslo. Tyskerne hadde nok trodd at transporten skulle foregå ubemerket, men ryktene gikk fort. På alle stasjonene langs linjen sto pårørende og venner, og de tyske sperringene ble brutt da de stormet frem til toget.

«Donau»

Offiserene ble kommandert om bord i 9000-tonneren «Donau», som lå ved Filipstadkaien i Oslo. De fikk anvist plass i store, skitne lasterom i dette skipet, som senere skulle bli kjent som «slaveskipet». Først 13. september klokken 00.30 om natten la «Donau» fra kai. Skipet ankom Stettin (Szczecin i det nåværende Polen) tre dager senere. Offiserene ble stuet om bord i et elendig, gammelt tog, som skranglet seg sydøstover, først til Posen (Poznan),

og så til Lissa (Lezno). Noen kilometer utenfor byen ble alle kommandert ut. Nå var også Gestapo kommet til, og under rop og skrik begynte marsjen mot et ukjent bestemmelsessted. Til slutt ble de innkvartert i falleferdige brakker i ubeskrivelig skitt og rot, uten vaske-muligheter og med bare to kvadratmeter pr. mann. Maten var elendig, og uten Røde Kors-pakker ville nok utgangen for mange av offiserene blitt en helt annen. Kulden kom og gjorde forholdene meget vanskelige. Da takene blåste av et par av brakkene, ble fangene 7. desember 1943 transpor-

tert til byen Schildberg (Ostrzeszow). Her, i leiren med betegnelsen Oflag XXI C, skulle de bli i 13 måneder. Tiden i Schildberg falt svært lang for de fleste, selv om det ble organisert underholdning og undervisning. Det ble som general Ruge beskrev sin tid som krigsfange: «Som én lang, grå dag.»

Men krigen gikk mot sin slutt. Sovjet-arméen nærmet seg, og 19. januar 1945 var fronten så nær at tyskerne, nærmest i panikk, kommanderte alle offiserene ut på landeveien så de kunne gå til Berlin! Det ble en anstrengen-

de marsj i minus 15 grader, med lite mat og med få muligheter til å overnatte i hus. Etter fire dager var endel fanger så heldige at de, ved hjelp av bestikkelser, fikk sitte på med et jernbanetog. I streng vinterkulde på åpne flatvogner kom de endelig 26. januar til fangenskapets siste leir, Luckenwalde, 50 kilometer syd for Berlin. Her ble offiserene befridd av sovjetiske soldater 22. april 1945.

Museum

Hjemreisen for nordmennene ble stadig utsatt. De sovjetiske offiserene hadde nemlig fått ordre

LEIREN: H. Th. Landstad tegnet dette interiøret fra leiren Luckenwalde, som er gjengitt i boken «Norske krigsfangers tegninger 1942 til 1945», utgitt i 1946 med forord av Herman Willoch. Landstad tegnet også kart over byen Schildberg, som nå er på plass i den norske avdelingen i byens museum.

FRIVILLIG: Asle Enger, senere sogneprest i Frogner i Oslo, var major i Hæren og dro frivillig i krigsfangenskap som feltprest. Han arbeidet i leirene Schildberg og Luckenwalde, og bildet er fra den tiden. Foto fra privat album tilhørende fangekameraten Jens Haugfos fra Drammen.

om at transporten skulle foregå gjennom Russland. Hadde dette funnet sted, er det kanskje tvilsomt om nordmennene hadde kommet hjem. Amerikanske og danske biler hentet dem imidlertid, og fikk dem over grensen til Danmark. Fra Aarhus gikk ferden med danske skip til Oslo. Endelig, 28. mai 1945, kunne de første krigsfangene igjen sette beina på norsk jord.

Det er sagt: «Et krigsfangenskap er ingen patriotisk innsats som gjør noen krigsmann fortjent til noe slags minnesmerke, hverken i stein eller i ord.» Til de krigsfangene som fremdeles lever, kan opplyses at det i Schildberg (Ostrzeszow) er satt opp minneplaketter på bygningene der de satt i fangenskap, og det er opparbeidet en fyldig norsk avdeling i byens museum. Dere er kanskje glemte i Norge, men polakkene husker dere!